

ČESKÉ V ÉŘE DEZINFORMACÍ VOLBY

Prezidentské volby 2018

Autoři: Jonáš Syrovátka, Jaroslav Hroch (PSSI)

Prague Security
Studies Institute

Obsah

Úvod	1
Zpravodajství sledovaných platforem	2
Zpravodajství o volební kampani	3
Kandidáti	5
Platformy	7
Dezinformace	10
Závěr	12

Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha.

Sběr dat byl prováděn pomocí nástroje > versus< vyvinutého
v rámci Beacon Project realizovaného International Republican Institute.

Úvod

„Kauza lithium“, jež se objevila před parlamentními volbami 2017, potvrdila, že pokud je dezinformace v rámci předvolebního boje kandidujícími subjekty vnesena z okrajových platform do mainstreamové debaty, může mít relativně výrazný vliv na předvolební dění.¹ Vzhledem k tomu, že první dezinformace týkající se prezidentských kandidátů se objevily již půl roku před volbami, bylo možné očekávat, že se s tímto fenoménem budeme potýkat i během voleb prezidentských.² Prague Security Studies Institute se proto rozhodl v rámci projektu České volby v éře dezinformací analyzovat způsob, jakým platformy šířící dezinformace informují o kampani před prezidentskými volbami 2018.

V rámci tohoto projektu jsme po dobu dvou měsíců předcházejících prezidentským volbám sledovali, jakým způsobem o jednotlivých kandidátech informuje šest významných platform šířících dezinformace.³ Konkrétně byly sledovány weby AC24, Aeronet, Parlamentní listy, Protiproud, Sputnik CZ a webová stránka Zprávy.cz (dříve známá pod názvem WeAreHereAtHome). Ty platformy byly vybrány, jelikož občasně šíří dezinformace, mají relativně početné publikum⁴ (eventuálně se jejich obsah obvykle šíří na další platformy) a také vytvářejí původní obsah. Skutečnost, že tyto platformy svůj obsah sami vytvářejí a nikoli pouze přebírají, zvyšuje pravděpodobnost, že v rámci jejich analyzování budou objeveny nové dezinformace ještě předtím, než se začnou dále šířit.⁵

Z popsaného nastavení výzkumu vyplývají i jeho limity. V rámci analýzy jsme nebyli schopni zhodnotit, jakým způsobem o kampani informovaly méně významné platformy šířící dezinformace či mainstreamová média. Nebylo také možné určit, zda sledované platformy dlouhodobě nepřipravovaly vypouštění určitých typů sdělení (například zkreslujících zpráv o migraci) atmosféru vyhovující určitému typu politiků, ani to, zda se před volbami objevily dezinformace, které sice neměly přímou spojitost s kandidáty, ale mohly některému z nich pomoci (například akcentování témat, na nichž se dlouhodobě profiluje). Stejně tak v rámci naší analýzy nebylo možné vyhodnotit dopad řetězových mailů, které do předvolebního dění výrazně vstoupily.⁶

I přes tyto limity však na základě tohoto výzkumu můžeme zhodnotit, jakým způsobem nejdůležitější české platformy šířící dezinformace informovaly o volební kampani. Z výzkumu vyplývá, že ty platformy, které se tématu voleb výrazněji věnovaly, se skladbou svého zpravodajství snažily podpořit Miloše Zemana. Dezinformace k tomu účelu však využívaly pouze výjimečně. Výrazně častěji se lze setkat s komentáři či rozhovory, v nichž byl Zeman chválen a kritizováni jeho protikandidáti. Je tedy na místě otázka, zda fakt, že tyto platformy šíří dezinformace je jejich nejdůležitějším definičním znakem, a zda by nemělo být více pozornosti jejich jiným charakteristikám – například ideovým postojům, které reprezentují.

1 Nepodložené obvinění ČSSD z toho, že hodlá vytunelovat zásoby českého lithia, původně publikované webem Aeronet stálo tuto stranu několik procent hlasů; dění okolo lithia připomíná tento text – „Lithiová lekce“ (<http://blog.aktualne.cz/blogy/jonas-syrovatka.php?itemid=30604>)

2 „Na prezidentské kandidáty už se lije špína“. Hanopisy útočí na Horáčka i Drahoše“; *Lidovky.cz* (https://www.lidovky.cz/na-prezidentske-adepty-uz-se-lije-spina-drahoze-vini-ze-spoluprace-s-stb-1ay-zpravy-domov.aspx?c=A170722_182441_In_domov_ELE)

3 Dokument podrobněji popisující metodologii je k dispozici zde - http://www.pssi.cz/download/docs/505_metodologie.pdf

4 Facebookové stránky těchto platform sledují desítky tisíc lidí

5 Upozorňovat na dezinformace snažící se ovlivnit volební kampaň bylo jedním z vedlejších cílů toho projektu

6 Více o tomto fenoménu například zde – Ondřej Golis; „E-mailové lži. Předvolební dezinformace psali a šířili lékaři, advokát, duchodce nebo farmáři“; *iRozhlas.cz* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-e-mail-prezident-volby-drahoze-zeman_1802090600_ogo)

Zpravodajství sledovaných platformem

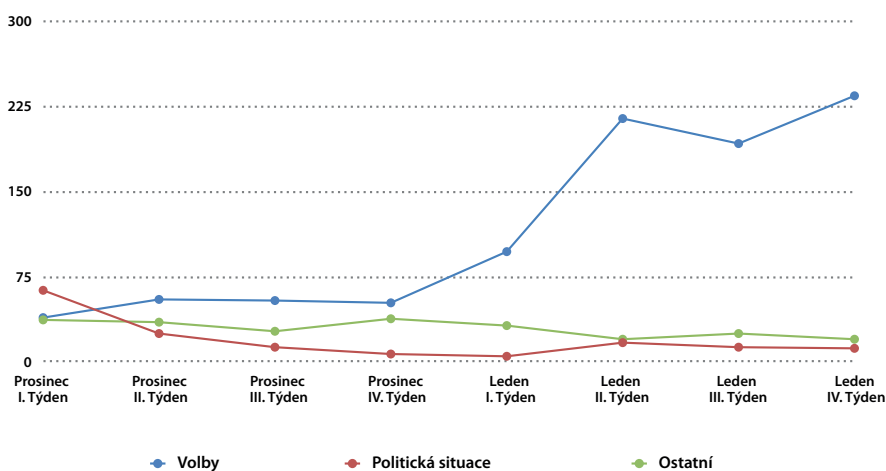
Během prosince a prvních čtyř týdnů měsíce ledna bylo na sledovaných platformách publikováno 1 352 textů, v nichž byl zmíněn některý z prezidentských kandidátů. Zatímco v prosincových týdnech se počet textů věnovaných jednotlivým kandidátům pohyboval okolo stovky týdně, v průběhu lednových týdnů se – s přibližujícím termínem voleb – tento počet zvyšoval (v týdnu před druhým kolem dosáhl počtu 250 textů).

V průběhu času se měnila témata, kterým se texty věnovaly. Téma volební kampaně (tedy většinou texty popisující obsah debat kandidátů, volební mítinky atp.) po celé sledované období dominovalo (celkově 958 textů), přičemž s blížícím se termínem konání voleb byla jeho dominance výraznější. Jak však bude dále popsáno i mezi texty věnovanými volbám panovaly rozdíly.

Mimo voleb se texty věnovaly i dalším tématům:

- domácí politické situaci (zejména v souvislosti s rolí prezidenta při sestavování nové vlády) se věnovalo 158 textů.
- prezident Miloš Zeman byl v souvislosti s povinnostmi vyplývajícími z jeho úřadu zmíněn v 55 textech.
- kandidáty v souvislosti se zahraničně-politickými událostmi zmiňovalo 21 textů.
- popisu životní dráhy Miloše Zemana (například prostřednictvím rozhovorů s jeho bývalými spolupracovníky) se věnovalo 17 textů.
- kandidáti byli zmíněni v souvislosti se staršími politickými událostmi v 17 textech (například při popisu některých politických událostí bylo zmíněno, že Mirek Topolánek byl v dané době premiérem).

Graf č. 1 – Zastoupení jednotlivých témat na sledovaných platformách

Zpravodajství o volební kampani

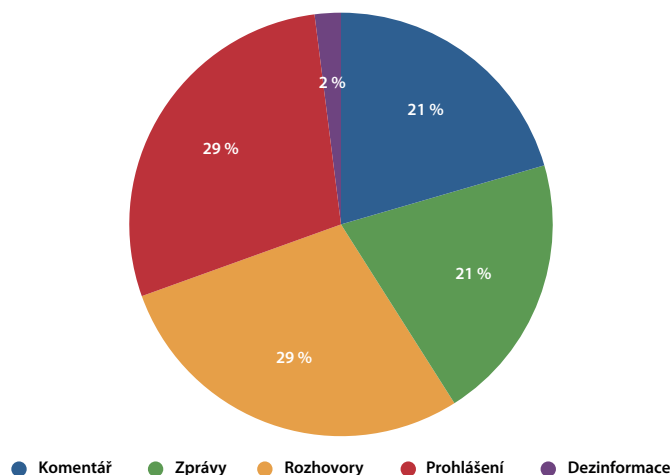
Způsob, jakým sledované platformy informovaly o volební kampani, které se věnovaly více než dvě třetiny publikovaných textů, se v průběhu času výrazně měnil. Měnila se také témata, jimž byla věnována pozornost.

Během prosince bylo publikováno 203 textů věnujících se volbám. Citace prohlášení jednotlivých kandidátů, jež představovala hlavní obsah 57 textů, byla v prosinci zastoupena výrazněji než v lednu. Dále byly čteně zastoupeny názorové texty – rozhovory (57 textů) a komentáře (41 textů) – a zprávy o dění souvisejícím s volební kampaní (44 textů). Dezinformace obsahovaly čtyři texty, přičemž většina z nich se opírala o tezi, že proti kandidátu Miloš Zemana bude finančně podporovat

americký milionář George Soros (podrobněji viz kapitola Dezinformace).

Relativně velký počet textů citujících prohlášení jednotlivých kandidátů ukazuje, že důležitým prosincovým tématem byla prezentace zájemců o post prezidenta a jejich názorů. Dalším výraznějším tématem byla schůzka Jiřího Drahoše s tehdejšími premiérem Bohuslavem Sobotkou kvůli obavám z možného ovlivňování voleb zahraničními entitami.⁷ Tato schůzka byla (většinou negativně) zmíněna v 15 textech (často rozhovorech, kdy se na toto setkání dotazovali redaktoři Parlamentních listů).

Graf 2. – Rozložení textů věnujících se volbám dle typu článků (prosinec 2017)

V lednových týdnech předcházejících prvnímu kolu prezidentských voleb (tedy mezi 1. a 12. lednem 2018) bylo publikováno celkem 234 textů věnujících se volbám. Jasně dominovaly názorové texty – komentáře (63 textů) a rozhovory (61 textů) – a zprávy o událostech souvisejících s volební kampaní (61 textů). Citací prohlášení jednotlivých kandidátů v tomto období ubylo (46 textů). Dezinformace obsahovaly tři texty – vedle opakování dezinformace, týkající se Sorosova financování některých kandidátů, se objevila první dezinformace

opírající se o téma migrace (podrobněji viz kapitola Dezinformace).

Většina textů se zabývala tématy typickými pro volební kampaň (například rozbor kampani jednotlivých kandidátů či jejich výkonů v televizních debatách, sázkovými kurzy atp.). Relativně velká pozornost byla věnována performanci aktivistky z hnutí FEMEN, která ve volební místnosti protestovala proti prezidentu Miloši Zemanovi (8 textů).⁸ V tomto období se také objevil kontroverzní výrok kazatele Tomáše Halíka, který označil volbu Miloše

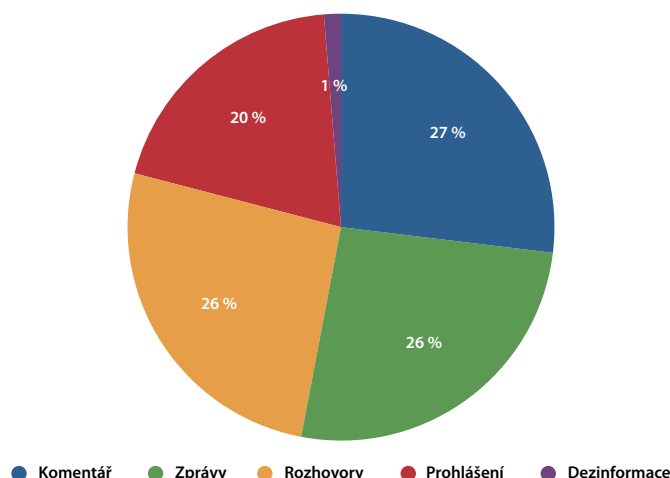
⁷ "Drahoš se obává, že Rusko ovlivňuje volby v Česku. Byl u Sobotky"; *Echo24* (<https://echo24.cz/a/5cp38/drahos-se-obava-ze-rusko-ovlivnuje-volby-v-cesku-byl-u-sobotky>)

⁸ "Na prezidenta se hnala polonahá žena, Zeman je Putinova děvka, křičela"; *iDnes.cz* (https://volby.idnes.cz/milos-zeman-prezidentske-volby-aktivistka-utok-hlasovani-mistnost-1gi-/prezidentske-volby-2018.aspx?c=A180112_151018_prezidentske-volby-2018_ane)

Zemana za „morální provinění proti zájmům naší země“, k němuž se zejména Parlamentní listy vracely (například

ve formě otázek pokládanych v rozhovorech) víceméně do konce volební kampaně.⁹

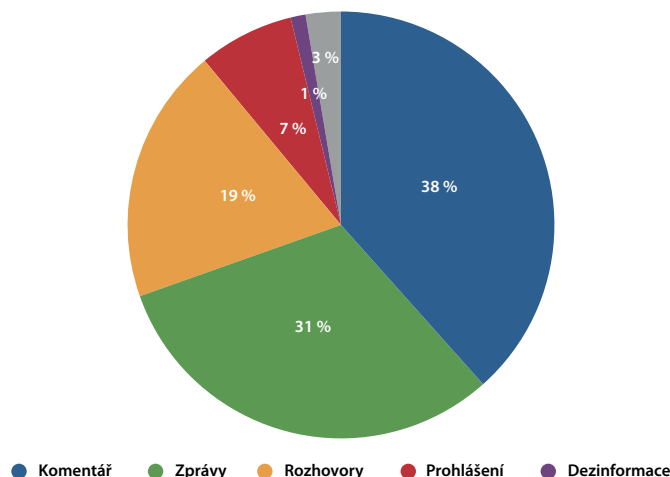
Graf 3. – Rozložení textů věnujících se volbám dle typu článků (leden 2018 – před I. kolem)

Ve čtrnácti dnech mezi prvním a druhým kolem volby (13. - 26. ledna 2018) bylo publikováno 526 textů věnujících se volební kampani. Opět převládaly názorové texty – komentáře (202 textů) a rozhovory (102 textů) – a zprávy o reálných událostech (164 textů). Poklesl počet článků, které se zakládaly primárně na citaci některého z kandidátů (38 textů). Tyto citace byly výrazně častěji prezentovány multiplikativním způsobem, tedy například vytržené z původního kontextu. Vzhledem k tomu, že začala být aktivní i facebooková stránka Zprávy.cz, objevily se ve 14 případech také nové typy článků (facebookové události, ankety či obrázky). Zvýšil se také počet dezinformací, které se objevily v šesti textech.

Mezi prvním a druhým kolem voleb se debata na sledovaných platformách znatelně vyostřila (jak je vidět například z nárůstu počtu textů obsahujících určitý sentiment nebo zvýšeného výskytu dezinformací). V publikovaných rozhovorech a komentářích se také oproti předchozím obdobím výrazně častěji objevovala doporučení, kterého z kandidátů volit. Velká pozornost byla rovněž věnována dvěma televizním duelům, jenž se staly tématem 74 textů. Značná část těchto textů označovala za vítěze obou debat Miloše Zemana. Zároveň se objevovala snaha zpochybnit nestrannost ČT a projektu Demagog, jehož hodnocení faktické správnosti výroků kandidátů bylo před volbami v mainstreamových médiích často citováno.

Graf 4. – Rozložení textů věnujících se volbám dle typu článků (leden 2018 – mezi I. a II. kolem)

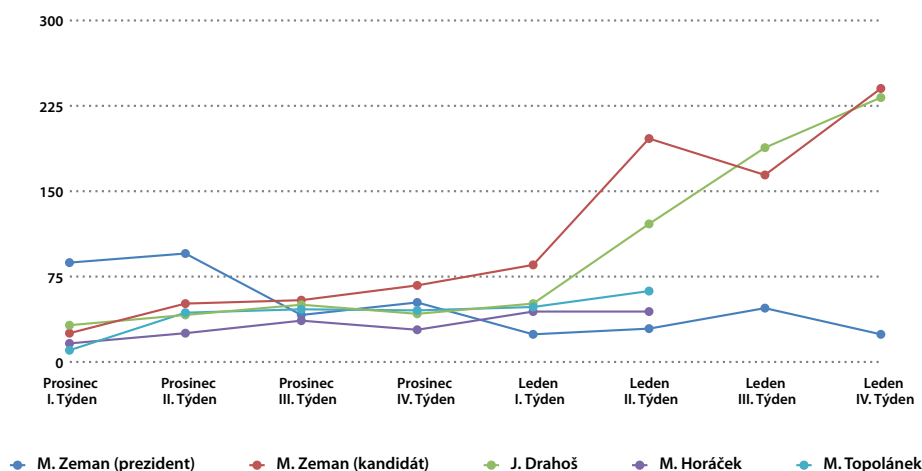
⁹ Lukáš Petřík; "Zlý a zlučovitý Jidáš, který nenávidí svou zemi a český národ. Tomáš Halík napadl Zemana a takto osklivě ho za to zesměšnil Okamura, Keller či Foldyna"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zly-a-zlucovity-Jidas-ktery-nenavidi-svou-zemi-a-cesky-narod-Tomas-Halik-napadl-Zemana-a-takto-osklive-ho-za-to-zesmesnili-Okamura-Keller-i-Foldyna-519249>)

Kandidáti

Po celé sledované období byl nejčastěji zmiňovaným kandidátem Miloš Zeman (celkem v 1080 textech). Pokud by se však počítaly pouze případy, kdy byl zmiňován v souvislosti s volbami, snížil se toto číslo na 843 textů. I s tímto skóre však Zeman zůstává nejčastěji zmiňovaným kandidátem.

Druhým nejčastěji zmiňovaným kandidátem byl Jiří Drahoš, který byl zmíněn v 784 textech. Před prvním kolem však o tuto pozici musel soupeřit s Mirkem Topolánkem (celkově zmíněn v 257 textech) a s Michalem Horáčkem (celkově zmíněn ve 199 textech). Ostatní kandidáti byli zmiňováni výrazně méně.¹⁰

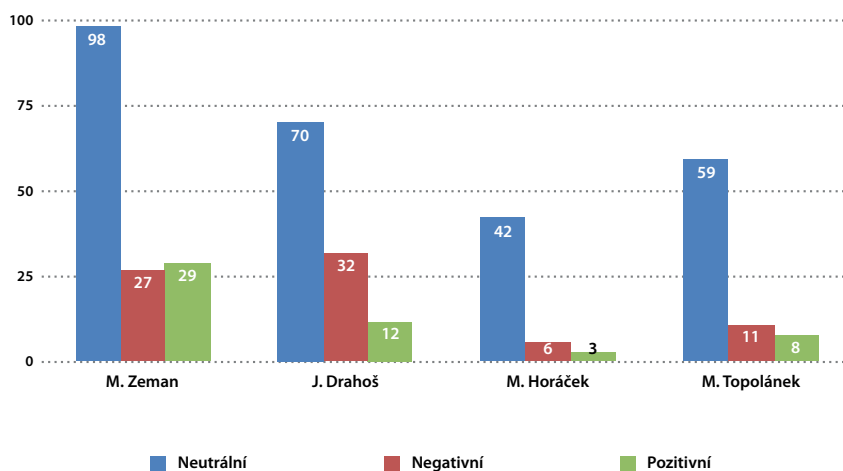
Graf č. 5. - Počet textů zmiňujících kandidáty v průběhu času

Sentiment zmínek se u jednotlivých kandidátů výrazně lišil.¹¹ Zatímco Miloš Zeman a Jiří Drahoš byli výrazně častěji zmiňováni v negativních či pozitivních

souvislostech, u Mirka Topolánka a Michala Horáčka převládají zmínky bez sentimentu.¹²

Graf č. 6. - Zmínky o jednotlivých kandidátech dle sentimentu (prosinec 2017)

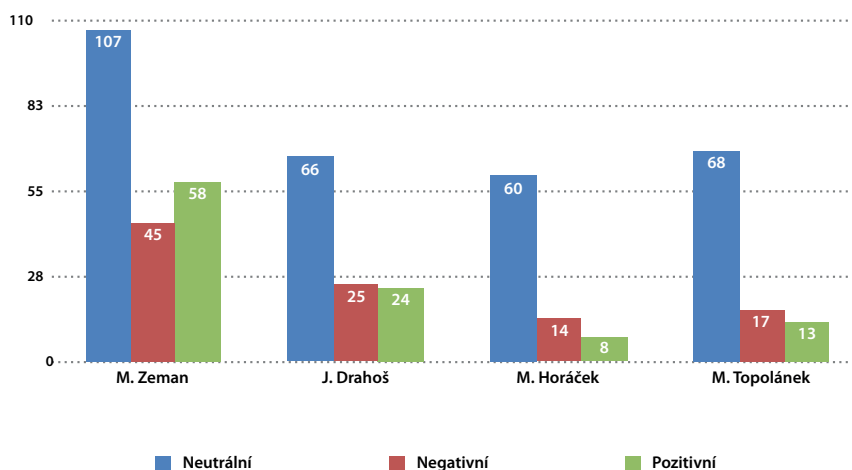

¹⁰ Pavel Fischer (104 texty), Marek Hilšer (76 textů), Petr Hanning (73 textů), Jiří Hynek (64 textů), Vratislav Kulháněk (53 textů)

¹¹ Při počítání sentimentů u Miloše Zemana jsou vzaty v potaz pouze ty texty, kdy je zmíněn jako kandidát. V drtivé většině ostatních 237 textů, které byly spíše popisného charakteru, je totiž zpravidla zmiňován bez negativního či pozitivního sentimentu

¹² Způsob hodnocení sentimentu je blíže popsán v rámci metodologie projektu – viz pozn. 3

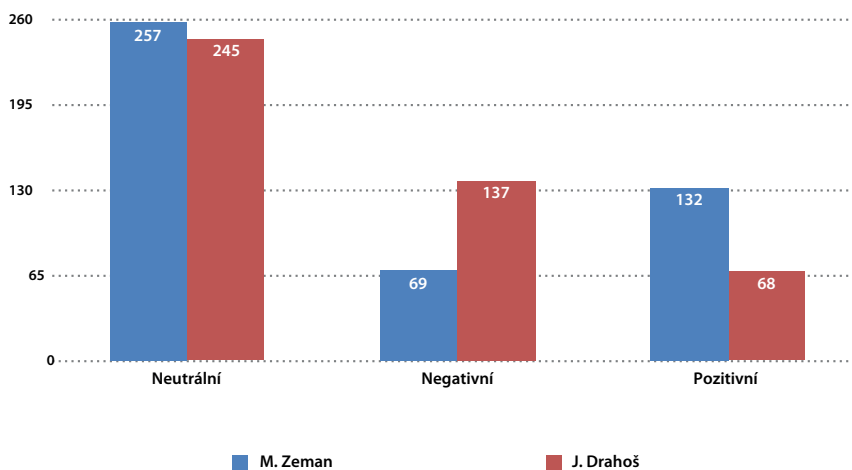
Graf č. 7. - Zmínky o jednotlivých kandidátech dle sentimentu (leden 2018 – před I. kolem)

Sentiment vůči jednotlivým kandidátům se výrazně změnil víceméně záhy po oznámení výsledků prvního kola volby. V období před druhým kolem (tedy mezi 13. a 26. lednem) nejenže stoupl počet zmínek o kandidátech celkově, ale objevovaly se také častěji zmínky s určitým sentimentem (poměr víceméně 1:1). Zatímco Miloš Zeman byl v pozitivních konotacích zmiňován dvakrát

častěji než v těch negativních, u Jiřího Drahoše byl poměr právě opačný. Změna sentimentů může být vysvětlena nejen obecným vyostřením společenské atmosféry, ale také tím, že začala být výrazně aktivnější facebooková stránka Zprávy.cz, která jasně stranila Zemanovi a kritizovala Drahoše (podrobnosti viz kapitola Platformy).

Graf č. 8 – Zmínky o jednotlivých kandidátech dle sentimentu (leden 2018 – mezi I. a II. kolem)

Platformy

Přístup jednotlivých platforem k prezidentským volbám byl odlišný – zatímco některé o toto téma nejevily téměř žádný zájem, jiné se mu zevrubně věnovaly. Některé sledované platformy se v předvolebním období chovaly aktivisticky, kritizovaly některé kandidáty a dávaly svým

čtenářům volební doporučení. Jiné si naopak udržovaly neutrální tón a jejich politické preference lze odvodit pouze nepřímo (například z toho, které kandidáty zmiňovaly či naopak nezmiňovaly).

Tabulka č. 1 – Publikační činnost jednotlivých platforem

Platforma	Publikováno celkem	Texty zmiňující kandidáty	Texty věnované volbám
AC24	358	15 (4 %)	13
Aeronet	47	18 (38 %)	18
Parlamentní listy	2279	1180 (52 %)	823
Protiproud	89	19 (21 %)	10
Sputnik CZ	2037	45 (2 %)	29
Zpravy.cz	99	66 (67 %)	60

Stručný popis publikační činnosti sledovaných platforem:

AC24

Jeden z nejpopulárnějších webů šířících dezinformace se prezidentským volbám věnoval minimálně (15 textů).¹³ Třetina publikovaných textů věnovaných tomuto tématu obsahovala pozitivní či negativní sentiment. Miloš Zeman byl zmíněn dvakrát negativně a jednou pozitivně. Jiří Drahoš byl třikrát zmíněn negativně (přičemž všechny tyto zmínky se objevily mezi prvním a druhým kolem voleb). V komentáři z 24. ledna byla rozebírána teze o členství Jiřího Drahoše v Římském klubu a zdůrazňována rizikovost tohoto propojení.¹⁴

AERONET

Na tomto webu vyšlo 18 textů věnujících se tématu volební kampaně. Právě Aeronet poprvé publikoval většinu dezinformací, jež během volební kampaně objevila (celkem 6 případů – viz kapitola Dezinformace).¹⁵ Ve většině textů byl chválen Miloš Zeman (15 pozitivních zmínek) a kritizován Jiří Drahoš (12 negativních zmínek). Mezi prvním a druhým kolem voleb lze sledovat zvýšení publikační činnosti webu (viz Graf 10). V tomto období web publikoval i čtyři texty původně zveřejněné na jiných platformách (například komentáře Petra Cvalína

z Parlamentních listů), což pro něj není úplně obvyklé. Redaktoři webu tedy měli očividně zájem na tom, aby názory, které jim konvenují, byly ve společenské debatě před volbami přítomné.

PARLAMENTNÍ LISTY

Na této platformě byla publikována drtivá většina textů (1180 textů), které se na sledovaných platformách v daném období vyšly. I přestože se Parlamentní listy dlouhodobě snaží vytvářet dojem nestrannosti a tvrdí, že poskytují prostor všem názorovým proudům, jejich informování o prezidentské volbě nebylo objektivní.

Tento fakt je patrný zejména při pohledu na obsah facebookové stránky tohoto webu (kde bylo publikováno 272 odkazů na texty, v nichž byl zmíněn některý z kandidátů), na niž se objevovaly zejména příspěvky stranící Miloši Zemanovi a kritizující jeho protikandidáty (viz Graf 9). Administrátoři facebookového účtu touto redakční politikou vycházely vstříc názorovému naladění svých čtenářů – reakce na články publikované na Facebooku, v nichž byl Jiří Drahoš chválen, byly z drtivé většiny negativní.

Parlamentní listy nejenže ve třech případech přispěly k šíření dezinformace (konkrétně v rámci rozhovorů byla

¹³ Facebooková stránka má okolo 85 000 sledujících (počítáno k 16. únoru 2018)

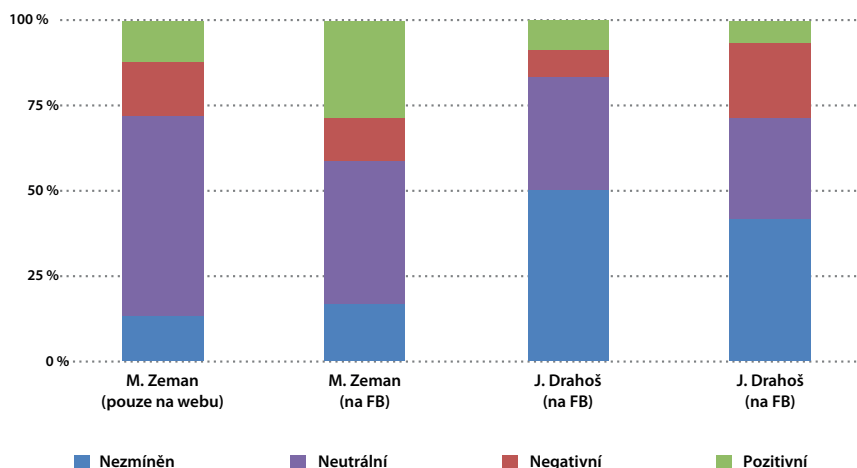
¹⁴ Jan Mika; "Jiří Mika: Drahoš, že nebyl členem Římského klubu? Stačí minuta ověření přes internet"; AC24 (<http://www.ac24.cz/zpravy-z-domova/11965-mika-drahos-rimsky-klub>)

¹⁵ Což však nutně neznamená, že dezinformační teze formulované v textech publikovaných na Aeronetu jsou úplně originální; ve většině případů lze vysledovat jejich výskyt v rámci internetových diskuzí ještě předtím než se objevily v textech na webu samotném

zmíněna údajná spolupráce Jiřího Drahoše s StB a vliv financí George Sorose na průběh volební kampaně), ale v pátek 12. ledna – tedy v první den prvního kola voleb – publikovaly dezinformaci, dle níž Miloše Zemana

podpořil zpěvák Karel Gott.¹⁶ Autorem této zprávy byl Radim Panenka – novinář, který je známý svými blízkými kontakty s okolím prezidenta a v minulosti se pohyboval na extrémistické scéně.¹⁷

Graf 9. - Sentimenty vůči jednotlivým kandidátům na webu a facebookovém profilu Parlamentních listů

PROTIPROUD

Web Protiproud publikoval 19 textů, v nichž byl zmíněn některý z prezidentských kandidátů. S výjimkou jednoho textu šlo o komentáře, v nichž byl kritizován Jiří Drahoš (12 negativních zmínek) a chválen Miloš Zeman (10 pozitivních zmínek). Zatímco Drahoš byl vykreslován jako slabý a nezkušený kandidát, který bude svou funkci vykonávat v souladu s přáním (domácích i globálních) liberálních elit, Zeman byl popisován jako zkušený politik, který je schopen kompetentně bránit národní zájmy.¹⁸ Na webu byl sdílen blog Tomáše Vyoralu původně publikovaný na portálu iDnes.cz, v němž je zmíněna dezinformace, dle níž George Soros finančně podporuje protikandidáty Miloše Zemana.¹⁹

SPUTNIK CZ

Web Sputnik CZ publikoval ve sledovaném období 45 textů, v nichž byl zmíněn některý z kandidátů. Informování o volební kampani sice bylo zkreslující (jediným kandidátem, s nímž Sputnik CZ pořídil rozhovor, byl Petr Hannig), avšak většina textů zmiňovala kandidáty bez pozitivního či negativního sentimentu.²⁰ Miloš Zeman byl zmíněn pozitivně v sedmi případech (většinou v rozhovorech) a negativně ve třech případech. Jiřímu Drahošovi byly věnovány tři zmínky (dvě negativní, jedna pozitivní). Samotná redakce, v reakci na ironický tweet poslance Miroslava Kalouska, týkající se jeho hypotetického inzerátu na podporu Miloše Zemana v dezinformačních médiích, odmítla, že by hodlala do volební kampaně jakkoli zasahovat.²¹

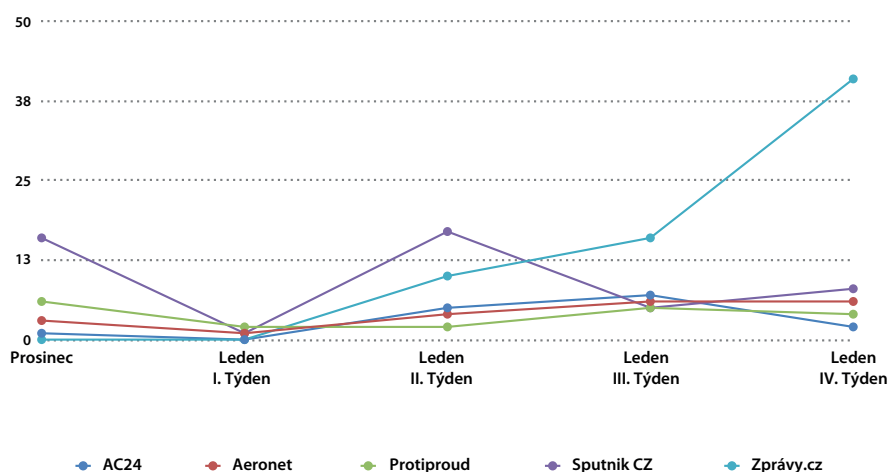
- 16 Lukáš Petřík; "Amok pražské kavárny. Soros jí prý na prezidentské volby poslal dvacet milionů dolarů. Trumfy drží Babiš. To nejhorší z Bruselu nás teprve čeká, varuje místopředseda KSČM Skála"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Amok-prazske-kavarny-Soros-ji-pry-na-prezidentske-volby-poslal-dvacet-milionu-dolaru-Trumfy-drzi-Babis-To-nejhors-i-z-Bruselu-nas-teprve-cek-a-varuje-mistopredseda-KSCM-Skala-518501>); Olga Bohmová; "Kdyby tak větší část národa ukázala těm Halíkům, Lhářům z ČT a ČRo a mainstreamu zdvižený prostředníček... Režisér Václav Dvořák o nezpůsobitelném Drahošovi a přátelích kultu Václava Havla"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Kdyby-tak-vet-si-cast-naroda-ukazala-tem-Halikum-lharum-z-CT-a-Cro-a-mainstreamu-zdviizeny-prostrednicek-Reziser-Vaclav-Dvorak-o-nezpůsobitelném-Drahošovi-a-pratelích-kultu-Vaclava-Havla-521390>); Olga Bohmová; "Psychiatr sledoval Jiřího Drahoše v úterý na Primě. Bez zvuku hrůza, a když si ho pustil a poslouchal argumenty, byla to úplná katastrofa"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Psychiatr-sledoval-Jiriho-Drahoše-v-utery-na-Prime-Bez-zvuku-hruza-a-kdyz-si-ho-pustil-a-poslouchal-argumenty-byla-to-uplna-katastrofa-521008>)
- 17 Závadějící titulky této zprávy "Karel Gott podpořil Miloše Zemana" bylo posléze změněno na "Karel Gott se jednoznačně vyjádřil koho bude volit za prezidenta" (Radim Panenka; Karel Gott se jednoznačně vyjádřil koho bude volit za prezidenta; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Karel-Gott-se-jednoznacne-vyjadril-koho-bude-volit-za-prezidenta-519701>))
- 18 Zřejmě nejlépe lze tuto obecnou tendenci ilustrovat na textu Vlastimila Podrackého „Dva kandidáti, dva světy: Drahoš jí jde než Zeman. Prubířským kamenem je imigrace. Bude prezident hájit národní zájmy? Příkop mezi lidmi se prohlubuje. Za všechno může Putin? Jak se žije v multikulturní bublině" (<http://www.protiproud.cz/politika/3581-dva-kandidati-dva-svety-drahoz-jide-nej-zeman-prubirskym-kamenem-je-imigrace-bude-prezident-hajit-narodni-zajmy-prikop-mez-iidmi-se-prohlubuje-za-vsechno-muze-putin-jak-se-zije-v-multikulturni-bubline.htm>)
- 19 Tomáš Vyoral; "Prezidentské volby se blíží: Soros nám sem strká nos. Jak Schwarzenberg vstal a šel do banky. Proč se fake news zabývá vládou? Bakaloviny mají jasno, Drahoš sdílí Evropské hodnoty. Budme nyní pozorní"; *Protiproud* (<http://www.protiproud.cz/politika/3526-prezidentske-volby-se-blizi-soros-nam-sem-strka-nos-jak-schwarzenberg-vstal-a-sel-do-banky-proc-se-fake-news-zabyvala-vlada-bakaloviny-maji-jasno-drahos-sdili-evropske-hodnoty-budme-nyni-pozorni.htm>)
- 20 Což však mohlo být způsobeno také skutečností, že část kandidátů s médiem údajně odmítla komunikovat (4 jednoduché otázky, na které Sputniku nedopověděl Drahoš; *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/20171206384159-jednoduche-otazky-Sputnik-Drahoš/>))
- 21 Alena Novotná; "Kalousek chce sestřelit Zemana. Klidně kývne na spolupráci se Sputnikem"; *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/20180108652572-kalousek-chti-sestrelit-zeman-kyvnout-spoluprace-sputnik/>)

ZPRÁVY.CZ

Facebooková stránka Zprávy.cz, která celkově publikovala 66 příspěvků zmiňujících některého z kandidátů, se aktivizovala po prvním kole prezidentské volby (viz Graf 10). Příspěvky jasně podporovaly Miloše Zemana (37 pozitivních zmínek ku 4 negativním). Jiří Drahoš byl naopak kritizován (4 pozitivní ku 46 negativním zmínkám). Téma příspěvků týkajících se voleb se vyvíjela – zatímco zpočátku převládaly statusy útočící na integritu

Jiřího Drahoše (zejména s ohledem na „nejasné“ finanční pozadí jeho kampaně a jeho osobnostní rysy) a vydvihující kvality Miloše Zemana, přibližně od 17. ledna na facebookové stránce začaly převládat příspěvky podporující prezidentské volby s tématem migrace. Zprávy.cz relativně často sdílely texty původně publikované na Parlamentních listech (8 případů). Dynamika publikační činnosti této stránky jasně ukazuje, že jejím hlavním cílem bylo před druhým kolem podpořit Miloše Zemana.²²

Graf 10. – Počet textů publikovaných na jednotlivých platformách (mimo Parlamentní listy)

22 Před parlamentními volbami 2017 tato stránka podobným způsobem podporovala stranu SPD – viz Jonáš Syrovátka; „České volby v éře dezinformací: Parlamentní volby 2017“; Prague Security Studies Institute (http://www.pssi.cz/download/docs/500_parlamentni-volby-2017-analyza.pdf)

Dezinformace

Během sledovaného období bylo publikováno 13 dezinformací zmiňujících některého z prezidentských kandidátů. Dezinformace se objevovaly po celé sledované období, avšak jejich výskyt byl nejčastější mezi prvním a druhým kolem voleb, kdy se objevila polovina těchto případů (viz Graf 4). Na šíření dezinformací se podílely pouze některé ze sledovaných platform – AC24, Aeronet, Parlamentní listy a Protiproud.

Poté, co bylo jasné, že do druhého kola voleb postupuje Jiří Drahoš, začaly se na zpravodajských webech a v diskuzích objevovat se vzrůstající intenzitou témata, která se stala náměty jednotlivých dezinformací (viz Graf 11). Zpravidla nejdříve došlo k masivnímu navýšení počtu zmínek o daném tématu v rámci internetových diskuzí, které bylo následováno zvýšením počtu článků. Tento trend lze sledovat i při vzniku dezinformací – často se ještě předtím než se objevily v rámci rozsáhlejšího textu, byly jejich hlavní teze zmiňovány v internetových diskuzích. U většiny ze zmiňovaných dezinformací však hned v průběhu týdne následujícího po prvním kole voleb došlo k propadu počtu zmínek.

NEJZMIŇOVANĚJŠÍ NÁMĚTY DEZINFORMACÍ JSOU POPSÁNY NÍŽE:

Jiří Drahoš je kandidátem ovládaným zákulisními hráči

První z dezinformací toho typu se na sledovaných platformách objevila již 8. prosince 2017, kdy web Aeronet publikoval spekulace, dle níž kampaně protikandidátů Miloše Zemana financuje milionář George Soros.²³

I přestože text nejmenoval explicitně žádného z kandidátů, na internetových diskuzích byl v souvislosti s touto dezinformací nejčastěji zmiňován Jiří Drahoš. Dezinformace zmiňující finanční vliv Sorose na volební kampaň se na sledovaných platformách objevovala i nadále (v rozhovoru pro Parlamentní listy ji například zmínil místopředseda KSČM Josef Skála).²⁴

Web AC24 publikoval 24. ledna článek, který obsahoval dezinformaci, dle níž je Jiří Drahoš členem Římského klubu a podporuje podvrtné plány tohoto spolku.²⁵ Na žádné jiné ze sledovaných platform tato dezinformace nebyla zmíněna.

Poslední dezinformace postavená na tvrzení, že Jiří Drahoš je ovládán zákulisními hráči, jej prezentovala jako politického spojence poslance Miroslava Kalouska. Ten měl být údajně po Drahošově zvolení jmenován premiérem. Tato dezinformace byla publikována webem Aeronet 16. ledna.²⁶

Jiří Drahoš byl spolupracovníkem StB

Tato dezinformace, často uváděná společně s dalšími tvrzeními zpochybňující důvěryhodnost Jiřího Drahoše (například nařčení z pedofilie), se poprvé objevila již v červnu 2017.²⁷ Na sledovaných platformách byla tato dezinformace publikována opakovaně – ve spekulativní rovině bylo toto tvrzení zmíněno například v komentářích Petra Cvalína převzatých Aeronetem²⁸ nebo v rozhovorech na Parlamentních listech (tyto byly také zveřejněny na FB Parlamentních listů a získaly relativně vysokou pozornost).²⁹³⁰

23 "Víme první! George Soros v utajení navštívil Prahu a otevřel si účet v UniCredit Bank! V polovině října převedl na svoji neziskovku Open Society v Londýně přes 18 miliard dolarů! Účet v UniCredit si otevřel i Karel Schwarzenberg! Chystá se kreditní linka pro prezidentské kandidáty proti Zemanovi? Anebo jde o přípravu na přesun Středoevropské univerzity do Prahy?"; *Aeronet* (<https://aeronet.cz/news/vime-prvni-george-soros-v-utajeni-navstivil-prahu-a-otevrel-si-ucet-v-unicredit-bank-v-polovine-rijna-prevedl-na-svoji-neziskovku-open-society-v-londyne-pres-18-miliard-dolaru-ucet-v-unicredit/>)

24 Lukáš Petřík, "Amok pražské kavárny. Soros ji prý na prezidentské volby poslal dvacet milionů dolarů. Trumfý drží Babiš. To nejhorší z Bruselu nás teprve čeká, varuje místopředseda KSČM Skála"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Amok-prazske-kavarny-Soros-ji-pry-na-prezidentske-volby-poslal-dvacet-milionu-dolaru-Trumfy-drzi-Babis-To-nejhors-i-z-Bruselu-nas-teprve-ceka-varuje-mistopredsedu-KSCM-Skala-518501>)

25 Viz 14

26 "Odhalení natvrdo: Kdo volí Jiřího Drahoše, volí ve skutečnosti Miroslava Kalouska budoucím premiérem, volí Karla Schwarzenberga jako mentálního guru, volí celou TOP09 včetně Kroměřížské výzvy a jako třetíčku k tomu volí Drahošovy poradce z Evropských hodnot, Petra Koláře a Jakuba Jandul! Známe podrobnosti!"; *Aeronet* (<https://aeronet.cz/news/odhaleni-natvrdo-kdo-voli-jiriho-drahose-voli-ve-skutecnosti-miroslava-kalouska-budoucim-premierem-voli-karla-schwarzenberga-jako-mentalniho-guru-voli-celou-top09-vcetne-kromerizske-vyzvy/>)

27 Viz pozn. 2

28 Petr Cvalín; "VIDEO: Antidemokrat Jiří Drahoš, alias "Bas" aneb jeho utajená minulost. O věcech jako je EU a NATO se prý nemá rozhodovat v referendech. Tečka!"; *Aeronet* (<https://aeronet.cz/news/video-antidemokrat-jiri-drahos-alias-bas-aneb-jeho-utajena-minulost-o-vecich-jako-je-eu-a-nato-se-pry-nema-rozhodovat-v-referendech-tecka/>)

29 Olga Bohmová; "Kdyby tak větší část národa ukázala těm Halíkům, Iňákům z ČT a ČRo a mainstreamu zdvižený prostředníček... Režisér Václav Dvořák o nezpůsobilém Drahošovi a přátelích kultu Václava Havla"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Kdyby-tak-vet-si-cast-naroda-ukazala-tem-Halikum-Iharum-z-CT-a-CRo-a-mainstreamu-zdviizeny-prostrednicek-Reziser-Vaclav-Dvorak-o-nezpusobilem-Drahosovi-a-pratelich-kultu-Vaclava-Havla-521390>)

30 Olga Bohmová; "Psychiatr sledoval Jiřího Drahoše v úterý na Primě. Bez zvuku hrůza, a když si ho pustil a poslouchal argumenty, byla to úplná katastrofa"; *Parlamentní listy* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Psychiatr-sledoval-Jiriho-Drahose-v-utery-na-Prime-Bez-zvuku-hruza-a-kdyz-si-ho-pustil-a-poslouchal-argumenty-byla-to-uplna-katastrofa-521008>)

Jiří Drahoš hodlá přijmout migranty podle unijních kvót

První dezinformace spojená s migrací byla publikována na sledovaných platformách 8. ledna.³¹ Web Aeronet tehdy napsal, že zvolení jiného kandidáta než Miloše Zemana povede ke „*germanizaci České republiky*“, což bude mít za následek mimo jiné politiky vstřícné vůči migrantům. Toto sdělení bylo dost neuměle přidáno k textu o vraždě, kterou spáchal afgánský migrant v Německu.³² Jasnější formu tato dezinformace nabyla 19. ledna, kdy bylo zvolení Jiřího Drahoše dáno do souvislosti s vyhlášením výběrového řízení na místo organizačního pracovníka Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra na letišti Václav Havla v Praze. Ministerstvo vnitra se tak údajně mělo připravovat na přijímání uprchlíků dle unijních kvót poté, co Drahoš zvítězí.³³

Karel Gott podpořil Miloše Zemana

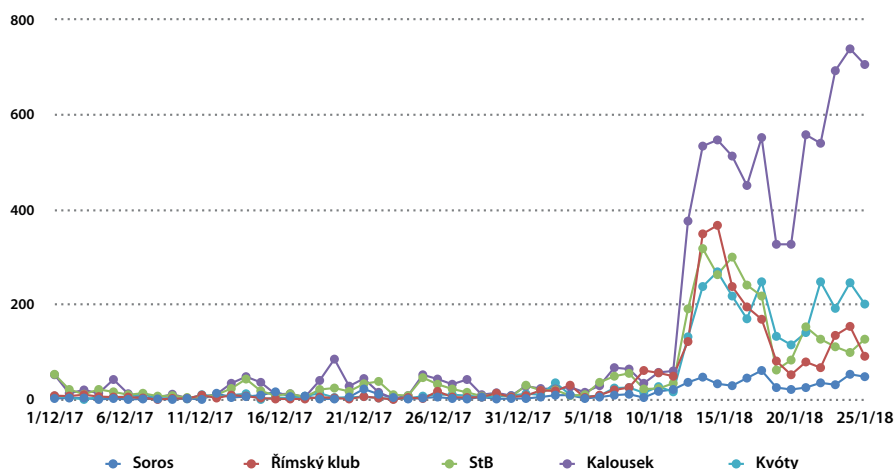
Podle manipulativního titulku článku publikovaného v první den prvního kola prezidentských voleb na

Parlamentních listech měl Miloše Zemana přímo podpořit Karel Gott, což zpěvák prostřednictvím své tiskové mluvčí popřel. Tímto tvrzením byl dezinformován i samotný prezident Zeman, který ho zopakoval na tiskové konferenci uspořádané poté, co postoupil do druhého kola.³⁴

Příznivci Miloše Zemana nemusejí volit v prvním kole voleb

Zprávu o dezinformační letáku oznamujícím příznivcům Miloše Zemana, že nemusí volit v prvním kole voleb, jelikož jejich kandidát postupuje automaticky do kola druhého, přinesly Parlamentní listy a Sputnik CZ.³⁵ Parlamentní listy tak učinily již ve čtvrtek 11. ledna a byly tak prvním médiem, které se touto kauzou začalo zabývat (a to ještě předtím než na ni reagovalo Ministerstvo vnitra).³⁶

Graf č. 11 – Četnost výskytu kombinace klíčových slov „Drahoš“ a pojmu reprezentujícího jednotlivé dezinformace na českých zpravodajských portálech (vyhledáváno pomocí nástroje >versus<)

31 Tedy až poté, co toto téma v rámci kampaně využily prezidentští kandidáti (za vítáče například Jiřího Drahoše nepřímo ve své kampani označil Mirek Topolánek)

32 "Afgánský migrant ubodal v Německu 15-letou dívku kvůli roztržce v obchodě! Německá Antifa potom zaútočila na smuteční průvod za zavražděnou dívku a skandovala hesla na podporu diversity a barevného Německa! Starosta města za SPD v roce 2015 seznamoval nezletilé Němky s migranty!"; Aeronet (<https://aeronet.cz/news/afghansky-migrant-ubodal-v-nemecku-15-letou-divku-kvuli-roztrzce-v-obchode-nemecka-antifa-potom-zautocila-na-smutecni-pruvod-za-zavrazdenou-divku-a-skandovala-hesla-na-podporu-diverzity/>)

33 "Investigativní bomba: Letiště Ruzyně a Správa uprchlických zařízení se potají chystají na 1. migrační vlnu v ČR! České kontraktorské firmy zahájily rekonstrukce budov a staveb SUZ za účelem rozšíření ubytovacích kapacit pro očekávané uprchlíky, kteří mají dorazit do ČR po zvolení Jiřího Drahoše prezidentem! Známe veškeré detaily!"; Aeronet (<https://aeronet.cz/news/investigativni-bomba-letište-ruzyne-a-sprava-uprchlickych-zarizeni-se-potaji-chystaji-na-1-migracni-vlnu-v-cr-ceske-kontraktorske-firmy-zahajily-rekonstrukce-budov-a-staveb-suz-za-ucelem-rozsireni/>)

34 "Nikoho jsem jmenovitě nepodpořil, odmítl Gott slova Zemana. Bylo to zřejmé, brání prezidentův výrok Ověčák"; iRozhlas (https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2018-karel-gott-milos-zeman_1801141214_ako)

35 "České MV varovalo před dezinformací o Zemanovi před prezidentskými volbami"; Sputnik CZ (<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201801126582362-cesko-dezinformace-zeman-prezident-volba/>); Radim Panenka; "Zákeřný útok na voliče Miloše Zemana! Internetem i poštovními schránkami se šíří lživý návod k volbám"; Parlamentní listy (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zakerny-utok-na-volice-Milose-Zemana-Internetem-i-postovnimi-schrankami-se-siri-lzivy-navod-k-volbam-519677>)

36 "Prohlášení ministra vnitra k volbě prezidenta"; Ministerstvo vnitra České republiky (<http://www.mvcr.cz/clanek/prohlaseni-ministra-vnitra-k-volbe-prezidenta.aspx>)

Závěr

Platformy sledované v rámci tohoto výzkumu se během volební kampaně chovaly velmi rozdílně. Weby AC24 a Sputnik CZ se o ni zajímaly pouze minimálně a jejich neobjektivní informování o dění souvisejícím s volbami je dáno spíše selektivní pozorností než snahou posunout diskuzi určitým směrem. Naopak web Protiproud do předvolební kampaně vstupoval z jasně definované ideové pozice a svým komentáři (často balancujícími na hraně vypjaté interpretace faktů a manipulace) se ji snažil ovlivnit. Dalo by se tedy říci, že krédem tohoto webu nebyla ani tak podpora Miloše Zemana, ale spíše obhajoba ultrakonzervativních ideových postojů. Parlamentní listy se sice snažily vytvořit dojem nestranného informování a přinášení více názorových perspektiv, ale při bližším pohledu je jasné, že různými způsoby (například formulacemi titulků textů) stranily Miloši Zemanovi. Web Aeronet a facebooková stránka Zprávy.cz vedly – každá jinými prostředky – kampaň na podporu Miloše Zemana. Zvláště očividný je tento fakt u Zpráv.cz, které se aktivizovaly až poté, co byly známy výsledky prvního kola. Lze tedy říci, že většina sledovaných platform podporovala Miloše Zemana.

Tato podpora nutně nebyla realizována nelegitimními způsoby. Dezinformace naopak představovaly pouze zlomek zpráv, které byly na sledovaných platformách v souvislosti s volbami publikovány. Početně je značně převyšovaly komentáře a rozhovory vyzdvihující kvality Miloše Zemana a kritizující jeho protikandidáty. Tyto texty navíc nemusely být ani fakticky sporné, avšak „pouze“

s použitím emocionálnějšího jazyku opakovaly teze, které byly přítomné v mainstreamové debatě (typicky například tezi o ideové nevyhraněnosti Jiřího Drahoše). Mnohem přesnější by tedy bylo označovat zpravodajství sledovaných platform za *ideově profilované* než *dezinformační* (s čestnou výjimkou Aeronetu, který však v rámci českých platform šířících dezinformace představuje unikátní případ).

Dezinformace, které se před prezidentskými volbami objevily, nelze chápat izolovaně, avšak je nutné je analyzovat v kontextu celého předvolebního dění. Víceméně ve všech zmíněných případech (snad pouze s výjimkou spojení Jiřího Drahoše s StB a podobných tvrzení zpochybňujících na morální kredit) totiž dezinformace těžily z již nastolených témat, které do volební kampaně přinesli jiní aktéři (například prezidentští kandidáti) než platformy šířící dezinformace. Neznamená to sice, že by dezinformace na předvolební dění neměly vliv – dalo by se připomenout například jejich dlouhodobé působení nebo jejich masivní šíření řetězovými maily, což jsou fenomény, jimiž se tento výzkum nezabýval. I v těchto případech však platí, že pro to, aby byla dezinformace úspěšná, musí se opírat o již existující a autentickou náladu panující ve společnosti či její určité části. A právě popisování těchto obecnějších názorových trendů, které jsou ve společnosti přítomné dlouhodoběji a mají na chování lidí výrazně větší vliv než jednotlivé případy dezinformací, je tématem, jemuž by výzkumníci měli věnovat pozornost.

